

яку зазвичай ставив у морзі під час дослідження трупів, щоб удруге не оглядати те саме.

Особливої уваги заслуговує відображення у слідах на місці події манери паління. Великий інформаційний потенціал міститься у недопалку сигарети, на якому залишилися сліди прикусу зубів на фільтрі. Дослідження зазначеного об'єкта дозволяє діагностувати манеру паління; за способом утримання сигарети в роті – за відображенням ікла (тип зуба) – встановити з якого боку рота людина тримає сигарету; тривалість тримання сигарети в роті тощо.

Таким чином, вивчення функціональних ознак особи дозволяє виділити стійку групову ознаку, що характеризує особу злочинця (наприклад, шульга), а у обмеженому колі підозрюваних така ознака може бути умовно індивідуалізуючою. Отже, дослідження поряд із соматичними ознаками й динаміки особи забезпечує системний підхід до вивчення притаманних людині властивостей і ознак, який забезпечує ефективність процесу встановлення особи злочинця.

Необхідність визначення способів моделювання особи злочинця за його слідами обумовлена аналізом практики боротьби зі злочинністю розвинутих держав Заходу. Цей аналіз показує, що їх експертні служби на 90% зайняті роботою, направленою на розкриття злочинів, і лише 10% часу відводиться на вирішення ідентифікаційних завдань. Практика українських експертно-криміналістичних підрозділів прямо протилежна, що значно погіршує виконання завдань при здійсненні оперативно-розшукової діяльності і пошуку осіб, які вчиняють злочини. Головна помилка, мабуть, полягає в існуючому відношенні до таких етапів розслідування злочинів як пошук, виявлення, фіксація і збереження слідів на місці події, оцінка їх інформаційної значущості, а також підготовка, відбір порівняльних зразків.

Внаслідок цього, на жаль, на практиці доводиться стикатися з такими фактами, коли не злочинець, а саме співробітники міліції знищують, хай і ненавмисно, джерела інформації про подію злочину. Якщо свідок або потерпілий може повторити свою розповідь і кілька разів, то сліди при неправильному поводженні з ними можуть «замовкнути назавжди». Все це відбувається з причини слабких знань правил поведінки на місці події, а також порушення вимог зі збереження, відбору і попереднього дослідження речових доказів. Адже саме вміння дати правильну оцінку речовим доказам знайденим на місці події, і зафіксувати їх з дотриманням вимог норм Кримінального процесуального кодексу України, відіграє першочергову роль у розслідуванні кримінальних правопорушень.

Молибога М.П., Полтавський А.О.

ДО ПИТАННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Статтею 8 Закону України «Про судову експертизу» [1] передбачена «атестація та державна реєстрація методик проведення судових експертиз (крім судово-медичних та судово-психіатричних)». Аналіз діючих на

сьогоднішній день міжвідомчих та відомчих методик дозволяє констатувати факт відсутності єдиного методичного підходу до їх репрезентації, навіть позначення етапності, як елемента логічної побудови проведення експертних досліджень, відрізняється за термінологією тощо. Це складає важливу методологічну проблему сучасної судової експертизи.

Проведеною у 2010-2012 р.р. Київським НДІСЕ науково-дослідною роботою «Розробка змісту та структури експертних методик відповідно до вимог міжнародних стандартів систем управління якістю, адаптованих в Україні» [2] актуалізовано поняття методики судової експертизи, визначено поняття методики як бібліографічного видання, розроблено уніфіковані зміст та структуру методики судової експертизи тощо. Зазначена робота пройшла апробацію та впроваджена в практику державних судово-експертних установ.

Наступним етапом, на наш погляд, повинна стати робота з актуалізації (удосконалення) Реєстру методик проведення експертиз (далі – Реєстр) та Переліку науково-технічної та довідникової літератури, що використовується при проведенні експертиз (далі – Перелік). Так, наприклад, нами були опрацьовані 62 інформаційні джерела, вміщені до розділу 4. Трасологічна експертиза Реєстру [3]. Їх аналіз показує, що:

- 7 літературних джерел тематично висвітлюють питання досліджень холодної зброї, які не відносяться до галузі трасологічних експертиз;

- 5 літературних джерел видані у 50-60-х роках минулого сторіччя, 34 – у 60-80-х р.р., 13 – у 80 р.р., 10 – з 90-х років минулого сторіччя до нашого часу;

- більшість опрацьованих літературних джерел являють собою підручники, методичні посібники, методичні рекомендації тощо та по суті не є експертними методиками (як бібліографічними виданнями) – нормативними документами, що визначають детально регламентовані програми вирішення експертних завдань та складаються з послідовних практичних та розумових операцій, спрямованих на пізнання властивостей і зв'язків досліджуваних об'єктів (матеріальних об'єктів, явищ, подій) й передбачають для цього застосування системи методів та засобів, а також правил при проведенні експертного дослідження [2].

З метою удосконалення нормативно-методичного забезпечення судової трасологічної експертизи з урахуванням міжнародних стандартів систем управління якістю, гармонізованих в Україні, проведено два етапи науково-дослідної роботи «Удосконалення загальної та окремих методик судової трасологічної експертизи», під час яких нами, у тому числі, опрацьовано інформаційні джерела [наприклад, 4-17] стосовно системи трасології як науки та актуалізовано її зміст, який наведено нижче.

1. Загальні положення (загальна частина).

1.1. Поняття, предмет, метод та система трасології.

1.2. Теорія судової (трасологічної) ідентифікації.

1.3. Загальна методика трасологічної експертизи.

2. Види трасологічних експертиз (особлива частина).

2.1. Гомеоскопія.

2.1.1. Експертиза слідів папілярних узорів (дактилоскопічна експертиза, експертиза слідів босих ніг людини).

2.1.2. Експертиза слідів зубів.

2.1.3. Експертиза слідів інших частин тіла людини (лоба, губ, вух, нігтів тощо).

2.1.4. Експертиза слідів крові та інших біологічних виділень людини.

2.2. Механогомія.

2.2.1. Експертиза слідів взуття.

2.2.2. Експертиза слідів одягу (у т.ч. рукавичок, панчіх та шкарпеток).

2.2.3. Експертиза механічних пошкоджень об'єктів (у т.ч. одягу).

2.2.4. Експертиза встановлення механізму утворення нашарувань на об'єктах (у т.ч. одязі).

2.2.5. Експертиза вузлів та петель.

2.3. Сліди тварин.

2.3.1. Експертиза слідів копит (підків), рогів, зубів, лап, дзьоба та інше.

2.3.2. Експертиза слідів тавра.

2.4. Механоскопія.

2.4.1. Експертиза слідів масового виробництва.

2.4.2. Експертиза слідів знарядь зламу (інструментів).

2.4.3. Експертиза замків.

2.4.4. Експертиза пломб та запірно-пломбувальних пристроїв.

2.4.5. Експертиза маркувальних (рельєфних) позначень.

2.4.6. Експертиза слідів транспортних засобів.

2.5. Цілого за частинами.

2.5.1. Експертиза монолітного цілого.

2.5.2. Експертиза складового цілого.

2.5.3. Експертиза комплектного цілого.

За результатами проведення науково-дослідної роботи буде розроблено збірник методик судової трасологічної експертизи, пропозиції щодо актуалізації Реєстру методик проведення судових експертиз та Переліку науково-методичної та довідникової літератури, що використовуються при проведенні судових експертиз зазначеного напрямку.

Список використаних джерел

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ [Електронний ресурс]. – Код доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

2. Розробка змісту та структури експертних методик відповідно до вимог міжнародних стандартів систем управління якістю, адаптованих в Україні: звіт про НДР (заключний) / Рувін О.Г. (наук. кер.), Полтавський А.О. (відп. вик.), Бондар М.Є. та ін. – К.: КНДІСЕ Мініюсту України, 2012.

3. Реєстр методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. – Код доступу: <http://rmpse.minjust.gov.ua/>.

4. Грановский Г.Л. Основы трассологии (общая часть). – ВНИИ ООП при МООП РСФСР. – М., 1965.

5. Грановский Г.Л. Основы трасологии (особенная часть). ВНИИ МВД СССР. – М., 1974.
6. Криміналістична техніка. Книга друга (частина 11). Навчальний посібник. – К.: КИЙ, 2011.
7. Кузьмичев В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика: навч. посіб. / За заг. ред. В.Г. Гончаренка та Є.М. Моїсеєва. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
8. Майлис Н.П. Судебная трасология: учебник. – М.: Право и закон, 2003.
9. Прохоров-Лукин Г.В. Трасологічна експертиза. – Експертизи в судовій практиці. – К. : Юрінком Інтер, 2005.
10. Салтевский М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. – К.: Кондор, 2005.
11. Словарь основных терминов трасологических экспертиз. ВНИИСЭ. – М., 1978.
12. Шевченко Б.И. Научные основы современной трасологии. – М., 1947.
13. Шевченко Б.И. Теоретические основы трасологической идентификации. – М., 1974.
14. Щербаковский М.Г. Судебные экспертизы: назначение, производство, использование: Учебно-практическое пособие. – Харьков: Эспада, 2005.
15. Шеремет А.П. Криміналістика: навч. пос. (для студ. вищ. навч. закл.) / А.П. Шеремет (2-ге вид.). – К.: Центр учбової літератури, 2009.
16. Ярослав Ю.Ю. К вопросу о современной классификации судебной трасологии / Криминалистика и судебная экспертиза: междувед. науч.-метод. сб. – К., 2006. – Вып. 53.
17. Ярослав Ю.Ю. Трасологічна експертиза / Експертизи у судовій практиці: наук.-практ. посібник // КНДІСЕ, ААУ; за ред. В.Г. Гончаренка. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Юрінком Інтер, 2010.

Моравська В.В.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ

СУДОВО-ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Систематизація завдань може бути проведена за різними підставами. Найбільш суттєвим є поділ завдань за ступенем спільності, ступенем складності, частотою застосування в експертній практиці (типовості).

Систематизація за ступенем спільності ґрунтується на основі основних елементів, які складають завдання, цілі та умови.

Цілі судово-почеркознавчої експертизи можна систематизувати у такий спосіб.

1. Ідентифікаційні, які передбачають встановлення конкретного виконавця досліджуваного рукопису або вирішення питання про виконання ряду рукописів чи його фрагментів однією або різними особами.
2. Діагностичні, які пов'язані зі встановленням умов виконання досліджуваного рукопису.